

dominari me sentio: ubi vero glorificatur caro mea, ibi me gloriosum esse cognosco. Et iterum Gregorius super illud xiv *Moralium*: *Pax, quod redemptor meus vivit*, sic ait: Redemptor noster suscepit mortem, ne mori timeremus: ostendit resurrectionem, ut posse resurgere confidamus. Tertio vero, ut generaret in nobis charitatem: non enim possemus ita allici ad amorem gloriae sempiternae, nisi daretur nobis forma, et exemplar resurrectionis nostrae: unde I Corinthi. xv: *Primiliae Christus*; ecce dignitas in Christo, per quam oportet resurgere; hinc Gloss. ibidem ait: Primus tempore, maximus dignitate, qui prior resurrexit ut fidem faceret, et formam credentibus daret.

DOMINICA IN ALBIS

LECTIO SANCTI EVANGELII SECUNDE IOANNEM.
Ioann. XX, 19-31.

- 18 Illo tempore: Cum sero esset die illo, una sabatorum, et fores essent clausae, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudeorum: venit Iesus, et stetit in medio, et dixit eis: Pax vobis.
20 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et latus. Gavisus sunt ergo discipuli, viso Domino.
21 Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.
22 Haec cum dixisset, insufflavit: et dixit eis: Accipite Spiritum sanctum:
23 quorum remisistis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.
24 Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venit Iesus.
25 Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus eius, non credam.
26 Et post dies octo, iterum erant discipuli eius intus, et Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, et stetit in medio, et dixit: Pax vobis.
27 Deinde dicit Thomae: Infer digitum tuum huc, et vide manus meas, et affer manum tuam, et mitte in latus meum: et non esse incredulus, sed fidelis.
28 Respondit Thomas, et dixit ei: Dominus meus, et Deus meus.
29 Dixit ei Iesus: Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, et crediderunt.
30 Multa quidem et alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quae non sunt scripta in libro hoc.
31 Haec autem scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei: et ut credentes, vitam habeatis in nomine eius.

Homilia S. Gregorii Papae.

HOMILIA XXVI IN EVANGELIA. *Habita ad populum in basilica beati Iohannis, quae dicitur Constantiana, in octavis Paschae.*

PRIMA lectionis huius evangelicae 3199
quaestio animi pulsata, quomodo post resurrectionem corpus Dominicum verum fuit, quod clausis ianuis ad discipulos ingredi potuit. Sed sciendum nobis est, quod divina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis: nec fides habet meritum, cui humana ratio praebet experimentum. Sed haec ipsa nostri Redemptoris opera, quae ex semetipsis comprehendi nequam possunt, ex alia eius operatione pensanda sunt, ut rebus mirabilibus fidem praebent facta mirabiliora. Illud enim corpus Domini intravit ad discipulos ianuis clausis, quod videlicet ad humanos oculos per nativitatem suam clauso exiit utero Virginis. Quid ergo mirum, si clausis ianuis post resurrectionem suam in aeternum iam victurus intravit, qui moriturus veniens non aperto utero Virginis exivit? Sed quia ad illud corpus, quod videri poterat, fides intuentium dubitabat, ostendit eis protinus manus et latus: palpandam carnem praebuit, quam clausis ianuis introduxit. Qua in re duo mira et iuxta humanam rationem sibi valde contraria ostendit: dum post resurrectionem suam corpus suum et incorruptibile, et tamen palpabile demonstravit. Nam et corrupti necesse est quod palpatur: et palpari non potest quod non corruptitur. Sed miro modo atque inaestimabili Redemptor noster et incorruptibile post resurrectionem, et palpabile corpus exhibuit: ut monstrando incorruptibile, invitaret ad praemium; et praebendo palpabile, firmaret ad fidem. Et incorruptibilem se ergo et palpabilem demonstravit, ut profecto esse post resurrectionem osten-

deret corpus suum et eiusdem naturae et alterius gloriae.

3193 Dixit eis: Pax vobis. Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Id est, sicut misit me Pater Deus Deum, et ego mitto vos homo homines. Pater Filium misit, qui hunc pro redemptione generis humani incarnari constituit. Quem videlicet in mundum venire ad passionem voluit: sed tamen amavit Filium, quem ad passionem misit. Electos vero apostolos Dominus non ad mundi gaudia, sed, sicut ipse missus est, ad passiones in mundum mittit. Quia ergo et Filius amatur a Patre, et tamen ad passionem mittitur: ita et discipuli a Domino amantur, qui tamen ad passionem mittuntur in mundum. Itaque dicitur: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos*: id est, ea vos charitate diligo, cum inter scandala persecutorum mitto, qua me charitate Pater diligit, quem venire ad tolerandas passiones fecit. Quamvis mitti etiam iuxta naturam divinitatis possit intelligi. Eo enim ipso a Patre Filius mitti dicitur, quo a Patre generatur. Nam sanctum quoque Spiritum, qui cum sit coequalis Patri et Filio, non tamen incarnatus est, idem se Filius mittere perhibet, dicens: *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre* (IOANN. XV, 26). Si enim mitti solummodo incarnari deberet intelligi, sanctus proculdubio Spiritus nullo modo diceretur mitti, qui nequam incarnatus est. Sed eius missio ipsa processio est, qua de Patre procedit et Filio. Sicut itaque Spiritus mitti dicitur qua procedit; ita et Filius non incongrue mitti dicitur qua generatur.

3194 Haec autem cum dixisset, insufflavit, et dixit eis: Accipite Spiritum sanctum. Quarendum nobis est, quid est quod Spiritum sanctum Dominus noster et semel dedit in terra consistens, et semel

coelo praesidens? Neque enim alio in loco datus Spiritus sanctus aperte monstratur nisi, nunc cum per insufflationem percipitur, et postmodum cum de coelo veniens in linguis variis demonstratur. Cur ergo prius in terra discipulis datur, postmodum de coelo mittitur, nisi quod duo sunt praecepta charitatis, dilectio videlicet Dei et dilectio proximi? In terra datur Spiritus, ut diligatur proximus, e coelo datur Spiritus ut diligatur Deus. Sicut ergo una est charitas et duo praecepta: ita unus Spiritus et duo data. Prius a consistente Domino in terra, postmodum e coelo: quia in proximi amore dicitur, qualiter perveniri debeat ad amorem Dei. Unde et idem Ioannes dicit: *Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere?* (I IOANN. IV, 20). Et ante quidem discipulorum mentibus idem Spiritus sanctus inerat ad fidem, sed tamen manifesta datione non nisi post resurrectionem datus est. Unde et scriptum est: *Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus* (IOANN. VII, 39). Unde etiam per Moysen dicitur: *Suxerunt mel de petra, et oleum de firma petra* (DEUT. XXXII, 13). Neque enim quidquam tale iuxta historiam legitur, si tota Testamenti veteris series recensatur. Nusquam de petra mel, nusquam oleum ille populus suxit. Sed quia iuxta Pauli vocem: *Petra erat Christus* (I COR. X, 4), mel de petra suxerunt, qui eiusdem Redemptoris nostri facta et miracula viderunt. Oleum vero de firma petra suxerunt, quia effusione sancti Spiritus post resurrectionem eius ungi meruerunt. Quasi ergo infirma petra mel dedit, quando adhuc mortalis Dominus miraculorum suorum dulcedinem discipulis ostendit. Sed firma petra oleum fudit; quia post resurrectionem suam factus iam impassibilis, per

afflictionem Spiritus donum sanctae unctio-
tionis emanavit.

3195

De hoc oleo per Prophetam dicitur:
Computrescet iugum a facie olei (Is. x,
27). Sub iugo quippe tenebamur dae-
moniacae dominationis, sed uncti sumus
oleo Spiritus sancti. Et quia nos gratia
libertatis unxit, dominationis daemonia-
cae iugum putruit, Paulo attestante, qui
ait: *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas* (II
COR. III, 17). Sciendum vero est, quod
hi qui prius Spiritum sanctum habue-
runt, ut et ipsi innocenter viverent, et
in praedicatione quibusdam prodessent;
idecirco hunc post resurrectionem Domi-
ni patentem acceperunt, ut prodessent non
paucis, sed pluribus possent. Unde et
in hac ipsa datione Spiritus dicitur:
*Quorum remisistis peccata remittuntur
eis: et quorum retinueritis, retenta sunt*.
Libet intueri, illi discipuli ad tanta o-
nera humilitatis vocati ad quantum cul-
men gloriae sint producti. Ecce non solum
de semetipsis securi fiunt, sed etiam
alienae obligationis potestatem relaxa-
tionis accipiunt: principatumque superni
iudicii sortiuntur, ut vice Dei quibusdam
peccata retineant, quibusdam relaxent.
Sic sic eos a Deo decebat erigi, qui
tantum pro Deo consenserant humiliari.
Ecce qui districtum Dei iudicium metu-
tuunt, animarum iudices fiunt; et alios
damnant vel liberant, qui semetipsos
damnari metuebant.

3196

Horum profecto nunc in Ecclesia epi-
scopi locum tenent. Ligandi atque sol-
vendi auctoritatem suscipiunt, qui gra-
dum regiminis sortiuntur. Grandis ho-
nor, sed grave pondus istius est hono-
ris. Durum quippe est, ut qui nescit
tenere moderamina vitae suae, iudex
vitae fiat alienae. Et plerumque contin-
git, ut hic iudicii locum teneat, qui ad
locum vita minime concordat. Ac saepe
agitur, ut vel damnet immeritos, vel a-

lios ipse ligatus solvat. Saepe in sol-
vendis ac ligandis subditis suae volun-
tatis motus, non autem causarum merita
sequitur. Unde fit, ut ipsa haec ligandi
et solvendi potestate se privet, qui hanc
pro suis voluntatibus, et non pro subie-
ctorum moribus excercet. Saepa fit, ut
erga quemlibet proximum odio vel gra-
tia moveatur pastor; iudicare autem de
subditis digne nequeunt, qui in subdi-
torum causis sua vel odia vel gratiam
sequuntur. Unde recte per Prophetam
dicitur: *Mortificabant animas quae non
moriuntur; et vivificabant animas quae
non vivunt* (Ezech. XIII, 19). Non mori-
entem quippe mortificat, qui iustum
damnat. Et non victurum vivificare ni-
titur, qui reum a supplicio absolvere co-
natur.

3197

Causae ergo pensandae sunt, et tunc
ligandi atque solvendi potestas exercen-
da. Videndum est quae culpa praecessit,
aut quae sit poenitentia secuta post cul-
pam: ut quos omnipotens Deus per com-
punctionis gratiam visitat, illos pastoris
sententia absolvat. Tunc enim vera est
absolutio praesidentis, cum interni arbi-
trium sequitur iudicis. Quod bene qua-
triduanus mortui resuscitatio illa signifi-
cat, quae videlicet demonstrat, quia
prius mortuum Dominus vocavit et vi-
vificavit, dicens: *Lazare, veni foras*
(IOANN. XI, 43): et postmodum is, qui vi-
vens egressus fuerat, a discipulis est
solutus, sicut scriptum est: *Cumque egres-
sus esset qui fuerat ligatus insitilis, tunc di-
xit discipulis: Solvite eum, et sinite obire*.
Ecce illum discipuli iam viventem sol-
vunt, quem magister resuscitaverat mor-
tuum. Si enim discipuli Lazarum mor-
tuum solverent, foetorem magis osten-
derent, quam virtutem. Ex qua con-
sideratione intuendum est, quod illos nos
debemus per pastorem auctoritatem
solvere, quos auctorem nostrum cogno-

scimus per suscitantem gratiam vivifica-
re. Quae nimirum vivificatio ante ope-
rationem rectitudinis in ipsa iam cogno-
scitur confessione peccati. Unde et huic
ipsi mortuo Lazaro nequaquam dicitur:
Revivisce, sed: *Veni foras*. Omnis quip-
pe peccator, dum culpam suam intra
conscientiam abscondit, introrsum latet,
in suis penetralibus occultatur. Sed mor-
tuus venit foras, cum peccator nequitas
suas sponte confitetur. Lazaro ergo di-
citur, *Veni foras*. Ac si aperte cuilibet
mortuo in culpa diceretur: Cur reatum
tuum intra conscientiam abscondis? For-
as iam per confessionem egredere, qui
apud te interior per negationem lates.
Veniat itaque foras mortuus, id est cul-
pam confiteatur peccator. Venientem
vero foras solvant discipuli; ut pasto-
res Ecclesiae ei poenam debeant amove-
re, quam meruit qui non erubuit con-
fiteri quod fecit. Haec de solutionis or-
dine breviter dixerim; ut sub magno
moderamine pastores Ecclesiae vel sol-
vere studeant vel ligare. Sed utrum ius-
te, an iniuste obliget pastor, pastoris
tamen sententia gregi timenda est, ne
is qui subest, et cum iniuste forsitan li-
gatur, ipsam obligationis suae senten-
tiam ex alia culpa mereatur. Pastor
ergo vel absolvere indiscrete timeat vel
ligare. Is autem qui sub manu pastoris
est, ligari timeat vel iniuste; nec pas-
toris sui iudicium temere reprehendat:
ne etsi iniuste ligatus est, ex ipsa timi-
dae reprehensionis superbia, culpa quae
non erat, fiat. Sed quia haec breviter
per excessum diximus, ad expositionis
ordinem redeamus.

3198

*Thomas autem unus ex duodecim, qui
dicitur Didymus, non erat cum eis quando
venit Iesus*. Iste unus discipulus defuit,
reversus quod gestum est audivit, audita
credere renuit. Venit iterum Dominus,
et non credenti discipulo latus palpan-

dum praebuit, manus ostendit, et ostensa
suorum cicatrice vulnerum, infidelitatis
illius vulnus sanavit. Quid, fratres cha-
rissimi, quid inter haec animadvertitis?
Numquid casu gestum creditis, ut elec-
tus ille discipulus tunc deesset, post
autem veniens audiret, audiens dubita-
ret, dubitans palparet, palpans crederet?
Non hoc casu, sed divina dispensatione
gestum est. Egit namque miro modo
superna clementia, ut discipulus ille du-
bitans, dum in magistro suo vulnera
palparet carnis, in nobis vulnera sana-
ret infidelitatis. Plus enim nobis Tho-
mas infidelitatis ad fidem, quam fides cre-
dentium discipulorum profuit: quia dum
ille ad fidem palpando reducit, nostra
mens omni dubitatione postposita, in fide
solidatur. Sic quippe discipulum Domi-
ni post resurrectionem suam dubitare
permisit, nec tamen in dubitatione dese-
ruit, sicut ante nativitatem suam habere
Mariam sponsum voluit, qui tamen ad
eius nuptias non pervenit. Nam ita factus
est discipulus dubitans et palpans testis
verae resurrectionis, sicut sponsus mat-
ris fuerat custos integerrima virginita-
tis.

3199

Palpavit autem et exclamavit: *Domi-
nus meus, et Deus meus. Dicit ei Iesus:
Quia vidisti me, Thoma, credidisti*. Cum
Paulus apostolus dicat: *Est autem fides
sperandarum substantia rerum, argumen-
tum non apparentium* (HEBR. XI, 1): pro-
fecto liquet, quia fides illarum rerum
argumentum est, quae apparere non pos-
sunt. Quae etenim apparent, iam fidem
non habent, sed agnitionem. Dum ergo
vidit Thomas, dum palpavit, cur ei di-
citur: *Quia vidisti me, credidisti?* Sed
aliud vidit, aliud credidit. A mortali
quippe homine divinitas videri non po-
tuit. Hominem ergo vidit, et Deum con-
fessus est, dicens: *Dominus meus, et
Deus meus*. Videndo ergo credidit, qui

considerando verum hominem, hunc Deum quem videre non poterat, exclamavit.

3200 Laetificat valde quod sequitur: *Beati qui non viderunt, et crediderunt*. In qua nimirum sententia nos specialiter signati sumus, qui eum quem carne non vidimus, mente retinemus. Nos signati sumus: sed si fidem nostram operibus sequimur. Ille etenim vere credit, qui exercet operando quod credit. Quo contra de his, qui fidem nomine tenus retinent, Paulus dicit: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant* (1 Tr. 1, 16). Hinc Iacobus ait: *Fides sine operibus mortua est* (Iac. 11, 26). Hinc ad beatum Iob de antiquo hoste generis humani Dominus dicit: *Absorbebit fluvium, et non mirabitur, et habet fiduciam, quod influat Iordanis in os eius* (Iob xl, 18). Quis etenim per fluvium designatus, nisi humani generis fluxus? Quod videlicet genus ab ortu ad finem defluit: et quasi aquae more usque ad competentem terminum ex carnis liquore percurrit. Quid per Iordanem nisi baptizatorum forma signatur? Quia enim in Iordane flumine ipse auctor redemptionis nostrae baptizari dignatus est, recte Iordanis nomine eorum multitudo exprimitur, qui intra sacramentum baptismatis tenentur. Antiquus ergo hostis generis humani fluvium absorbit; quia a mundi origine usque ad Redemptoris adventum, vix paucis electis evadentibus, in ventrem suae malitiae genus humanum traxit. De quo recte dicitur: *Absorbebit fluvium, et non mirabitur*: quia pro magno non habet, cum infideles rapit. Sed grave est valde quod subditur: *Et habet fiduciam, quod influat Iordanis in os eius*: quia postquam infideles quosque a mundi origine rapuit, adhuc se posse suscipere etiam fideles praesumit. Nam ore pestiferae persuasionis eos quotidie devorat,

in quibus a confessione fidei reproba vita discordat.

Hoc ergo, fratres charissimi, tota intentione pertimescite: hoc apud vos sollicita mente cogitate. Ecce paschalia solemnia agimus: sed ita vivendum est nobis, ut pervenire ad aeterna festa mereamur. Transeunt cuncta, quae temporaliter festiva celebrantur. Curate, qui his solemnitatibus interestis, ne ab aeterna solemnitate separemini. Quid prodest interesse festis hominum, si deesse contingat festis angelorum? Umbra venturae solemnitatis est solemnitas praesens. Idcirco hanc annue agimus, ut ad illam quae non est annua, sed continua, perducamur. Cum haec statuto tempore geritur, ad illius desiderium memoria nostra reficitur. Frequentatione ergo gaudii temporalis ad aeterna gaudia mens incalescat et ferveat: ut ex veritate laetitiae perfruatur in patria quod de umbra gaudii meditatur in via. Vitam ergo vestram, fratres, moresque componite. Is qui mitis resurrexit ex morte, quam districtus in iudicio veniat, praevideat. Certe in die tremendi examinis suis, cum angelis, cum archangelis, cum thronis, cum dominationibus, cum principatibus et potestatibus apparebit, coelis ac terris ardentibus, cunctis videlicet elementis in sui obsequii terrore commotis. Hunc ergo tanti pavoris iudicem ante oculos ponite: hunc venturum timeat, ut hunc, cum venerit, non timidi, sed securi videatis. Timendus ergo est, ne timeatur. Terror eius nos ad usum bonae operationis exerceat: metus illius vitam nostram a pravitate compescat. Mihi, fratres, credite, quia tanto erimus securi de eius praesentia, quanto nunc esse satagimus suspecti de culpa.

Certe si aliquis vestrum cum suo adversario causam dicturus in meo iudi-

cio die crastino esset exhibendus, totam fortasse noctem insomnem duceret, quid sibi dici posset, quid obiectionibus responderet, secum sollicita et aestuante mente versaret: ne me inveniret asperum, vehementer metueret: ne apud me appareret noxius, formidaret. Et quis ego? aut quid ego? nimirum non longe post futurus post hominem vermis, atque post vermem pulvis. Si ergo tanta cura pertimescitur iudicium pulveris: qua intentione cogitandum est, qua formidine praevidendum tantae iudicium maiestatis?

3203 Sed quia sunt nonnulli, qui de resurrectione carnis incerti sunt, et hanc tunc rectius docemus, si etiam cordium vestrorum quaestionibus occultis occurrimus: pauca nobis de ipsa resurrectionis fide loquenda sunt. Multi etenim de resurrectione dubitant, sicut et nos aliquando fuimus, qui dum carnem in putredinem ossaque in pulverem redigi per sepulcra conspiciunt, reparari ex pulvere carnem et ossa diffidunt; sicut apud se quasi ratiocinantes dicunt: Quando ex pulvere homo reducitur? quando agitur ut cinis animetur? Quibus breviter respondemus: quia longe minus est Deo reparare quod fuit, quam creasse quod non fuit. Aut quid mirum si hominem ex pulvere reficit, qui simul omnia ex nihilo creavit? Mirabilius namque est coelum et terram ex nullis existentibus condidisse, quam ipsum hominem ex terra reparare. Sed cinis attenditur, et in carnem redire posse desperatur: et divinae operationis virtus comprehendi quasi ex ratione quaeritur. Qui scilicet haec idcirco in suis cogitationibus dicunt, quia eis quotidiana Dei miracula ex assiduitate viluerunt. Nam ecce in uno grano parvissimi seminis latet tota quae nascitura est arboris moles. Constituamus namque ante

oculos cuiuslibet arboris miram magnitudinem: cogitemus unde oriendo coepit, quae ad tantam molem crescendo pervenit. Invenimus proculdubio eius originem, parvissimum semen. Consideremus nunc ubi in illo parvo grano seminis latet fortitudo ligni, asperitas corticis, saporis odorisque magnitudo, ubertas fructuum, viriditas foliorum. Contractatum namque seminis granum non est validum, unde ergo processit ligni duritia? non est asperum, unde asperitas corticis erupit? non est saporum, unde sapor in fructibus? olfactum nil redolet, unde odor in fructibus fragrat? nil in se viride ostendit, unde foliorum viriditas exivit? Cuncta ergo in semine simul latent, quae tamen non simul ex semine procedunt. Ex semine quippe producitur radix, ex radice prodit virgultum, ex virgulto oritur fructus, in fructu etiam producitur semen. Addamus ergo quia et semen latet in semine. Quid igitur, mirum, si ossa, nervos, carnem capillosque reducat ex pulvere, qui lignum, fructus, folia in magna mole arboris ex parvo quotidie semine restaurat? Cum ergo dubitans animus de resurrectionis potentia rationem quaerit, earum rerum ei quaestiones inferendae sunt, quae et incessanter fiunt, et tamen ratione comprehendi nequaquam possunt: ut dum non valet ex visione rei penetrare quod conspici, de promissione divinae potentiae credat quod audit. Illa ergo vobiscum, fratres charissimi, promissa cogitate quae permanent: quae vero cum tempore transeunt, velut iam dimissa despiciat. Ad huius resurrectionis gloriam, quam in se Veritas ostendit, tota intentione festinate. Terrena desideria, quae ab auctore separant, fugite: quia tanto altius ad conspectum Dei omnipotentis pertingitis, quanto Mediatorem Dei et hominum singularius amatis. Qui vivit

et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

Varia de Resurrectione Christi.

(EX S. BERNARDINO SENENSI, VOL. II, SERM. 59).

3204 SECUNDO consideremus resurrectionis Christi tempus expectatum: quia non statim resurrexit post mortem, sed post triduum expectavit: unde super illud (I Cor. xv): *Resurrexit tertia die*, ait Glossa: Probata vero morte, et hoc tertia die, ut ostendatur ea potestate nos posse suscitare. Si enim statim resurrexisset, non vere mortuus crederetur. Quam igitur deberet resurgere ita, ut veram mortem probaret, differri debuit resurrectio eius usque ad tertium diem. Et maxime propter tria. Primo propter significationem: secundo propter probationem: tertio propter ostensionem.

3205 Primo, inquam, propter significationem; unde super illud (Luc. xxiv): *Oportebat pati Christum, et resurgere a mortuis tertia die*, Glossa ait: Merito una die, et duabus noctibus in sepulcro iacuit: quia Iucom, id est, gratiam suam mortis quae in carne, et anima erant, exposuit: et hoc ad designandum quod lux suae mortis duplicem nostram mortem curavit.

3206 Secundo propter probationem: *Quia sicut in ore duorum, vel trium stat omni verbum*, sicut dicitur Mattha. xviii, sic in tribus diebus factum omne: unde hic literalis, scilicet, ut probaret veram mortem, secundum Glossam praedictam.

3207 Tertio propter ostensionem, scilicet, suae magnificae potestatis: nam si statim resurrexisset, non videretur habere potestatem resumendi animam suam, sicut et ponendi; sicut ipse (Ioann. x) testatus est dicens: *Potestatem habeo ponendi vitam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam*: et hoc est, quod super illud (I Cor. xv) *Resurrexit tertia die*, Glossa ait: Probata vero morte, etc. sicut supra patuit.

FERIA SECUNDA

Homilia S. Petri Chrysologi.
SERMO 24.

3208 **D**IEBUS quadraginta, quibus post resurrectionem suam Dominus diverso modo refertur, et creditur suis apparuisse discipulis, haud immerito sermone ipsis lectionibus, ipsis

deservit, et nititur sacramentis, ut Dominicae passionis moerorem multiplici resurrectionis indicio perfectum vestrae charitatis convertat in gaudium: et qui ante per virtutem suam nostro resurrexit in corpore, nunc etiam per fidem nostris resurgat in cordibus. *Et cum esset sero die illa una sabbatorum, et fores essent clausae, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudaeorum: venit Iesus, et stetit in medio eorum*. Cum esset sero: erat plus moerore, quam tempore: sero est moeroris et tristitiae nubo mentibus obscuratis. *Sero erat*. Quia et si crepusculum dederat aliquod resurrectionis indicium, necdum tamen eis Dominus refuserat plena sui luminis claritate. *Et cum fores essent clausae, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudaeorum*. Magnitudo terroris et facinoris tanto turbine discipulorum domum simul et corda concluderat: et ita totum luminis abdicarat ingressum, ut magis, magisque moerore sensibus occupatis caeca noctis augetur offusio. Nullae noctis tenebrae caligini moeroris et formidinis comparantur, quia nullo possunt aut consolationis, aut consilii lumine temperari. Audi Prophetam: *Timor et tremor venerunt super me, et operuerunt me tenebrae. Et cum fores essent clausae, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudaeorum: venit Iesus, et stetit in medio eorum*. Rogo, cur dubitatur clausi corporis arcanum, et obseratum tota integritate domicilium virginale absoluta divinitas potuisse penetrare, quae post resurrectionem corporis nostri crassata mysterio, foribus ingreditur et egreditur clausis: talique indicio se totius creaturae demonstrat auctorem, cui non obsistit, cui deservit ad omnia creatura? Sed si conceptum, partumque virginitas excusare suo necesse creatori, si ingressum, egressumque

clausa ianua Creatori suo non potest denegare, quemadmodum lapis monumenti, quamvis magnus, quamvis Iudaica malitia obsignatus, resurgenti poterat obsistere Salvatori? Sed sicut virginitas et ianua claustris suis fidem faciunt deitatis: ita revolutus lapis fidem resurrectionis affirmat, qui nullum revolutus Domino suo praeparavit egressum, sed nocte fidei praestat et admittit ingressum.

3209 *Venit Iesus, et stetit in medio eorum, et dicit eis: Pax vobis*. Discipulorum corda fidei et dubitationis, desperationis et spei, defectus, et magnanimitatis, continui conflictus praelia sustinebant: talium ergo cogitationum bella inspector praevidens, secretorum pacem primitus se videntibus reddit, ut qui taliter ablatam materiam reliquerat confligendi, redditus oculis eorum causam totam certaminis amputaret. *Gavisii sunt, inquit, discipuli, viso Domino*. Gavisii sunt: quantum post tenebras gratior lux est, serenitas post tempestatis obscura, tantum est acceptius gaudium post moerorem.

3210 *Dicit eis iterum: Pax vobis*. Quid repetitae pacis largitas ista manifestat, nisi quia quietem, quam sensibus indixerat singulorum, vult etiam inter eos repetitae pacis donatione servari: quos utique non modica habituros esse noverat in posterum de sua cunctatione certamina: dum unus se in fide perstitisse iactaret, dubitasse alter moereret. Ut ergo et arrogantis iactantiam, tumorque resecaret, et eius qui infirmatus fuerat, sanaret, et excluderet passionis, causae, non discipulis quidquid acciderat pius, moderator ascribens, imperio pacis suae bella nascitura compressit: ne alter alteri impropere, quod ipse, cui totum debebatur, donaverat in futuro. Petrus negat, Ioannes

fugit, Thomas dubitat, cuncti relinquunt: quibus nisi pacem suam Christus dedisset, et Petrus qui primus erat omnium, putaretur inferior, et sequens indebite forsitan tolleretur adversus primum. *Sicut misit me Pater, sic et ego mitto vos*. Missi sermo non minorat Filium, sed declarat: quia non mittentis potestatem hic, sed missi voluit intelligi charitatem, cum dicit: *Sicut misit me Pater*. Non Dominus, sed Pater. *Sic et ego mitto vos*. Non auctoritate adhuc iubentis, sed toto diligentis affectu: mitto vos ad tolerantiam famis, ad onera vinculorum, ad squallorem carceris, ad perferenda omnia genera poenarum, ad sublevandum cunctis execrabile mortis iugum, quae omnia charitas utique humanis mentibus imperat, non potestas. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt*. Dedit potestatem remittendi peccata: qui in sufflatione sua infudit ipsum cordibus eorum, et largitus est remissorem.

3211 *Haec cum dixisset, insufflavit eis, dicens: Accipite Spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis*. Ubi sunt qui per homines hominibus remitti peccata non posse praescribunt? qui semel diabolica impulsione collapsos opprimunt, ne se erigant? qui languoribus curam, vulneribus crudeli spiritu subtrahunt, negantque medicinam? qui peccatoribus redeundi desperationem impie insultant? Remittit Petrus peccata, et toto cum gaudio suscipit poenitentes, atque omnibus sacerdotibus hanc a Deo concessam amplectitur potestatem: qui post negationem nisi poenitentiam repetisset, Apostolatus gloriam et vitam pariter perdidisset. Et si Petrus per poenitentiam rediit, quis sine poenitentia subsistit?

3212 *Thomas autem cum audisset a condiscipulis suis, quod vidisset Dominum, re-*

spondit: *Nisi videro fixuram clavorum, et misero manum meam in latus eius, non credam.* Cur Thomas vestigia fidei sic requirit? cur tam pie patientem, tam dure dissecuit resurgentem? cur ea vulnera, quae manus infixit impia, devota dextera sic resulcat? cur latus, quod impii militis lancea patefecit, refodere manus nititur obsequentis? cur dolores persecutorum furoribus irrogatos, famulantis curiositas renovat immitis? cur tormentis Dominum, cur poenis Deum, cur coelestem Medicum probaturus de vulnere discipulus sic requirit? Cecidit potestas diaboli, patefactus est carcer inferni, disrupta sunt vincula mortuorum, moriente Domino sunt evulsa monumenta, et resurgente Domino tota mortis est mutata conditio. Ab ipso Domini sacratissimo sepulchro lapis revolutus est, linteamina resoluta sunt, et resurgens ad gloriam mors fugit, vita rediit, caro amplius casum nescitura, surrexit: et cur tibi solus, Thoma, sola vulnera praesentari ad indicium fidei nimis callidus explorator expostulas? quid si ista cum aliis abolita fuissent, quod periculum fidei tuae curiositas ista peperisset. Nulla pietatis monumenta, nulla Dominicae resurrectionis inveniri aestimas potuisse documenta, nisi manibus tuis sulcares Iudaica crudelitate exarata sic viscera? Quaesivit, fratres, pietas ista, exegit ista devotio, ut resurrexisset Dominum nec in ipsa in posterum dubitaret impietas? sed Thomas non solum cordis sui, sed omnium hominum curabat incertum: et praedicaturus haec in Gentibus, quem admodum tantae fidei astrueret sacramentum executor strenuus perquirebat. Certe propheta magis, quam cunctatio fuit. Nam cur talia peteret, nisi a Domino ad indicium resurrectionis sua servata sola vulnera prophetali spiritu cognovisset? Denique sponte praestitit

ceteris, quod iste tardius implorat. *Venit, inquit, Iesus et stetit in medio et ostendit eis manus et latus.* Nam qui ingressus fuerat clausis ostiis, et merito a discipulis spiritus esse putabatur: non aliter ipsum se, nisi ipsa corporis passione, ipsis vulnerum notis, taliter dubitantibus, poterat approbare. *Denique venit et dicit Thomae: Infer digitum tuum huc, et vide manus meas, et affer manum tuam, et mitte in latus meum, et noli esse incredulus, sed fidelis.* Ut effundat toto orbe, iterum te aperiente, haec vulnera fidem, quae aquam in lavacrum, sanguinem in omnium pretium iam fuderunt.

Respondit Thomas et dixit: Dominus meus et Deus meus. Veniant et audiant haeretici: et, sicut dixit Dominus, non sint increduli, sed fideles. Ecce non solum corpus humanum, sed per poenalis corporis passiones, Deum et Dominum esse Christum, Thoma vociferante, manifestant. Et vere Deus est, qui vivit ex morte, resurgit ex vulnere: quia talia et tanta cum susceperit, vivit et regnat Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

Varia de Resurrectione Christi.

(EX S. BERNARDINO SERENSI, VOL. II, SERM. 58.)

TERTIO consideremus resurrectionis Christi tempus determinatum, scilicet, qua die et hora Dominus resurrexit. Circa hoc primo consideremus de die: secundo de hora. Primo, inquam, consideremus de die. Circa quod advertendum est, quod Christus in sepulchro quiescit tribus diebus, et tribus noctibus, hoc est, per tres naturales dies: feria sexta cum praecedente nocte, una exitit dies: et per synecdochem illa die stetit ibi. Item fuit ibi per totum diem sabbati cum praecedenti nocte, et sic per totum illum diem naturalem absque synecdoche. Item nox praecedens Dominicam resurrectionis est una naturalis dies, et per noctem fuit ibi, et sic per diem naturalem per synecdochem ibi stetit in sepulchro: tamen tantum fuit ibi per unum diem artificialem, et per duas integras noctes. Hinc super illud (ad Rom. vij. *Hoc scientes, quia vetus*

noster homo crucifixus est, ut destrueretur corpus peccati. Glossa ait: Quiescit Christus in sepulchro una die, et duabus noctibus: quia nostram duplicem vetustatem sua simplex consumpsit.

FERIA TERTIA

Homilia S. Thomae Aquinatis.
IN IOANN. CAP. XX.

POSITIS apparitionibus Christi factis mulieribus, in parte ista agit Evangelista de apparitionibus factis Apostolis: et primo de apparitione qua simul omnibus in Jerusalem apparuit, excepto Thoma; secundo de ea quae facta est, Thoma praesente, ibi, *Et post dies octo etc.*; tertio de ea quae facta est quibusdam specialiter iuxta mare, xxi capitulo, *Postea manifestavit se, etc.* Circa primum duo ponuntur. Primo Domini apparitio; secundo discipulorum dubitatio, ibi, *Thomas autem, etc.* Circa primum tria ponuntur. Primo Domini apparitio; secundo officii inunctio, ibi, *Dixit eis, Pax vobis, etc.*; tertio spiritalis muneris collatio, ibi, *Haec cum dixisset, insufflavit, etc.* Circa primum tria facit. Primo ponit apparitionis circumstantias; secundo apparitionis continentiam, ibi, *Venit Iesus, etc.*; tertio apparitionis consequentia, ibi, *Gavisissimi sunt discipuli viso Domino.* Describit ergo apparitionem Dominicam discipulis a quatuor circumstantiis. Primo quidem ex horae descriptione, quia *cum sero esset*; secundo ex diei designatione, quia *die illa*; tertio ex loci conditione, quia *cum fores essent clausae*; quarto ex discipulorum dispositione, quia *erant congregati propter metum Iudaeorum.* Fuit ergo hora apparitionis serotina: cuius duplex est ratio literalis. Una, quia voluit simul apparere omnibus; et ideo praestolatus est usque in sero, ut qui dispersi

erant de die, simul convenirent in sero: nam de nocte simul erant. Alia ratio est, quia Dominus eis apparuit ut confortaret eos. Illam ergo elegit horam qua magis stupentes confortatione indigebant: haec est sero. Ps. xlv, 2: *Adiutor in tribulationibus quae invenerunt nos nimis.* Est etiam ratio mystica: quia scilicet Dominus in fine mundi apparebit fidelibus, quando media nocte clamor fiet: ecce sponsus venit redditurus eis mercedem suam; Matth. xx, 8: *Cum sero factum esset, dixit dominus vineae procuratori suo: Voca operarios, et redde eis mercedem.* Dies apparitionis fuit ipsamet dies resurrectionis, quia *die illa sabbatum, scilicet dies dominica, de qua dictum est (supra hoc cap.), Una autem sabbati.* Quare autem dicatur *una sabbatum*, iam dictum est.

Potest autem ex Evangelii colligi, Dominum quinque isto die apparuisse. Bis scilicet mulieribus, semel Magdalenae soli, de qua immediate supra, et iterum simul cum aliis mulieribus revertentibus; et tunc accesserunt, et tenuerunt pedes eius. Tertio vero apparuit duobus discipulis ipso die euntibus in Emaus, Luc. ult. Quarto autem Simoni Petro. Sed quando et quomodo et ubi, non exprimitur, nisi tantum quod apparuit. Luc. ult., 34: *Surrexit Dominus vobis, et apparuit Simoni.* Quinto apparuit omnibus simul congregatis de sero, ut habetur hic. Et ideo cantatur: *Haec dies quam fecit Dominus: exultemus et letemur in ea:* Ps. cxvii, 24. Per hoc autem datum intelligi, quod in die communis resurrectionis apparebit manifeste omnibus mulieribus, peccatoribus, peregrinis, Apostolis, et apostolicis viris: quia *videbit cum omnis oculus, et qui eum pupugerunt:* Apoc. i, 7.

Conditio autem loci describitur per clausuram, dubia et timida: quia *fores*

essel clausae: ad litteram propter tarditatem, quia nox erat, et propter metum Iudaeorum: sed ex parte Christi, clausurae causa fuit ut manifestaret eis virtutem suae potestatis intrando ad eos ianuis clausis.

3218 Sciendum est autem circa hoc, quod secundum quosdam intrare ianuis clausis est de proprietate corporis gloriosi, quod dicunt per quamdam conditionem sibi inhaerentem posse esse cum alio corpore simul in eodem loco, in quantum est gloriosum: et hoc factum esse et fieri posse sine miraculo. Sed hoc non potest stare: quia quod corpus humanum non glorificatum, non possit simul cum alio corpore esse, inest sibi ex natura. Oportet ergo quod si corpus glorificatum dicatur habere in se proprietatem aliquam inhaerentem, quod possit simul cum alio corpore esse in eodem loco, quod excludatur ab eo illa proprietate qua nunc impeditur ne simul cum alio possit esse. Haec autem proprietate nullo modo est separabilis vel destructibilis a corpore, cum non sit mathematica corpulentia, ut ipsi dicunt, sed ipsae dimensiones corporis quanti, quibus proprie accidit situs. Unde Philosophus arguit contra ponentes ideas et materias; et quod dato etiam quod vacuum esset totum spatium super terram, adhuc corpus sensibile non posset esse simul cum illis, propter dimensiones quantitatis. Per nullam autem proprietatem corporis gloriosi possent removeri dimensiones a corpore, natura corporis remanente. Et ideo dicendum est, quod hoc miraculose Christus fecit virtute suae divinitatis; et quodcumque in sanctis simile contingeret, miraculosum esset, et per novum miraculum fit. Et hoc expresse dicunt Augustinus et Gregorius. Dicit enim Augustinus: "Quaeris quomodo per ostia

clausa intrare potuit? Si comprehendis modum, non est miraculum. Ubi deficit ratio, ibi est fidei aedificatio." Et subdit: "Ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inviolata permansit." Sicut ergo ortus eius ex virgine matre virtute suae divinitatis miraculosus fuit, sic introitus iste. Mystice autem per hoc datur intelligi quod Christus nobis apparet quando fores, id est sensus exteriores, sunt clausi in oratione; Matth. vi, 6: *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum: et in fine mundi, quando quae paratae erunt, intrabunt ad nuptias, et postea claudetur ianua, ut habetur Matth. xxv. Dispositio discipulorum describitur imitanda, quia congregati erant: quod quidem non vacat a mysterio. Christus enim ad congregatos venit, Spiritus sanctus ad congregatos descendit: quia Christus et Spiritus sanctus non nisi in charitate congregatis adsunt. Matth. xviii, 20: Ubique fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

Hic ponitur ipsa apparitio Christi quantum ad tria. Primo quantum ad Christi praesentiam quam exhibuit; secundo quantum ad salutationem quam eis protulit; tertio quantum ad sui certam manifestationem, quam eis ostendit. Praesentiam autem suam exhibuit eis Christus absque omni dubio: quia venit, et stetit in medio discipulorum. Venit quidem personaliter ipse idem, sicut eis promiserat supra xiv, 28: *Vado, et venio ad vos. Sed stetit in medio, ut omnes certitudinaliter agnoscerent. Unde arguuntur Iudaei, qui eum non cognoverunt. Supra i, 26: Medium autem vestrum stetit quem vos nescitis. Item stetit in medio discipulorum, ut ostendat conformitatem humanae naturae quam habet ad eos. Eccli. i, 13: Circa il-*

lum corona fratrum, quasi plantatio cedri in monte Libano. Item stetit in medio, per condescensionem, quia inter eos conversatus est sicut unus ex eis. Eccli. cap. xxxii, 1: *Rectorem te posuerunt? Noli exolli, esto in illis quasi unus ex ipsis; Luc. xxii, 27: Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat. Item ad designandum quod nos debemus esse in medio virtutis. Is. xxx, 21: Haec est via: ambulate in ea, neque declinetis ad dexteram neque ad sinistram. Qui enim excedit in plus, divertit ad dexteram; qui autem deficit in minus vadit ad sinistram. Salutationis autem verba eis protulit, dicens: Pax vobis. Sed haec fuit necessaria: erat enim eorum pax multipliciter perturbata, et quantum ad Deum, contra quem quidam peccaverunt negando, quidam fugiendo. Matth. xxvii, 31: *Omnes vos scandalum patientini in me in ista nocte: scriptum est enim: Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. Et contra hoc proposuit eis pacem reconciliationis ad Deum; Rom. v, 10: Reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius: hanc enim per passionem fecit. Item quantum ad seipsum: quia tristes erant, et in fide dubii; et hanc etiam pacem factam proposuit. Ps. cxviii, 165: Pax multa diligentibus legem tuam. Item quantum ad exteriores: quia a Iudaeis persecutiones patiebantur; et contra hoc dicit eis: Pax vobis, contra Iudaeorum, scilicet, persecutiones. Supra xiv, 27: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Certam autem sui manifestationem ostendit eis per manus et latus; unde sequitur: Haec cum dixisset, ostendit eis manus et latus: quia in eis specialiter remanserunt signa passionis suae. Luc. ult., 39: Videte manus meas et pedes meos, quia ego ipse sum. Sic et in gloria se ostendit; supra xiv, 23:***

Si quis diligit me, sermonem meum servabit: et infra (vers. 21): Manifestabo ei meipsum.

Hic ponitur apparitionis effectus, qui est gaudium in cordibus discipulorum de visione Domini, quam promiserat eis supra xvi, 22: *Iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum. Sed hoc gaudium implebitur in patria, scilicet bonis, ex aperta visione Dei. Is. ult., vers. 14: Videbitis, et gaudebit cor vestrum, et ossa vestra quasi herba germinabunt.*

Iniungit Apostolis officium: et primo praemittit pacis vinculum; secundo iniungit officium, ibi: *Sicut misit me Pater, etc. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Hoc dixit eis contra perturbationem duplicem: nam contra perturbationem praesentem a Iudaeis, dixit eis primo, Pax vobis; sed contra perturbationem factam a Gentibus, dixit eis iterum: Pax vobis. Supra xvi, 33: *In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem. Nam ad Gentes mittendi erant: et ideo statim subditur iniunctio officii: Sicut misit me Pater, et ego mitto vos: in quo ostendit se mediatorem inter Deum et homines. I Tim. ii, 5: Mediator Dei et hominum homo Christus Iesus, etc. Hoc erat ad consolationem discipulorum; qui cognoscentes auctoritatem Christi, sciebant eum mittere ipsos auctoritate divina. Item considerantes dignitatem propriam, scilicet quod habebant officium proprium, Apostolorum: Apostolus enim idem est quod missus. Dicit ergo: Sicut misit me Pater, et ego mitto vos; id est, sicut Pater diligens me misit in mundum ad passionem tolerandam pro salute fidei; supra iii, 17: *Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum: ita ego diligens vos, mitto vos ad tribulationes sustinendas pro nomine meo.***

Math. x, 16: *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum.* Secundo datur eis idoneitas officii per dationem Spiritus sancti. II Cor. iii, 6: *Qui et idoneos nos fecit ministros novi Testamenti, non littera sed spiritu.*

3222 Unde sequitur: *Haec cum dixisset, insufflavit,* etc. Et circa hanc dationem primo praemittit dationis signum, quod est insufflatio; unde dicit: *Insufflavit.* Simile habetur Gen. ii, 7: *Inspiravit in faciem eius spiraculum vitae,* quod primus homo depravavit, scilicet vitae naturalis: sed hoc Christus reparavit, dando Spiritum sanctum. Non est intelligendum quod huiusmodi flatus Christi fuerit Spiritus sanctus, sed signum eius. Unde Augustinus dicit iv de *Trinitate*: "Flatus ille corporeus substantia Spiritus sancti non fuit, sed demonstratio per congruam significationem non tantum a Patre, sed etiam a Filio procedere Spiritum sanctum."

3223 Notandum autem, quod super Christum Spiritus sanctus missus est primo quidem in columbae specie in baptismo, supra iii, et in specie nubis in transfiguratione; Matth. xvii. Cuius ratio est, quia gratia Christi, quae datur per Spiritum sanctum, derivanda erat ad nos per propagationem gratiae in sacramentis: et sic descendit in specie columbae in baptismo, quae est animal foecundum; et per doctrinam; et sic descendit in nube lucida. Unde et ibi ostenditur doctor; unde dicit ibid. 5: *Ipsum audite.* Super Apostolos autem primo descendit in flatu, ad designandam propagationem gratiae in sacramentis, cuius ipsi ministri erant; unde dicit, *Quorum remisit peccata, remittuntur eis.* Matth. ult., vers. 19: *Emittes ergo baptizate eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* Secundo vero in igneis linguis ad significandam propagationem gratiae per doctrinam. Unde

dicit Act. ii, quod postquam repleti sunt Spiritu sancto, statim coeperunt loqui.

Secundo ponit dationis verba, dicens: 3224 *Accipite Spiritum sanctum.*

Sed numquid hic acceperunt Spiritum sanctum? Videtur quod non: quia cum nondum ascendisset in altum, non debuit dona dare hominibus. Et quidem, secundum Chrysostomum, quidam dicunt, quod Christus non dedit eis hic Spiritum sanctum; sed praeparavit eos ad dationem futuram in Pentecoste. Et moventur ad hoc, quia Daniel. x, dicitur, quod non potuit sustinere visionem angeli: unde isti nisi praeparati non potuissent sustinere Spiritus sancti adventum. Sed tamen ipse Chrysostomus dicit: *Spiritus sanctus datus fuit discipulis non communiter ad omnia: sed ad aliquem effectum,* scilicet, ad dimittendum peccata; sicut Matth. x, ad faciendum miracula. Augustinus autem et Gregorius dicunt, quod Spiritus sanctus habet duo praecepta dilectionis, scilicet, Dei et proximi: et ideo primo datus fuit in terra ad designandum praeceptum dilectionis proximi; secundo de coelo ad designandum praeceptum dilectionis Dei.

Tertio ponitur dationis fructus: 3226 *Quorum remisit peccata, remittuntur eis:* quod conveniens effectus est Spiritus sancti, scilicet, remissio peccatorum: nam ipse charitas est, et per eum nobis datur charitas. Rom. v, 5: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Remissio autem peccatorum non fit nisi per charitatem. Quia Prov. x, 12: *Universa delicta operit charitas;* I Petri iv, 8: *Charitas operit multitudinem peccatorum.*

Hic ergo primo quaeritur de hoc quod 3227 dicit, *Quorum remisit peccata,* cum solus Deus peccata remittat. Ad hoc aliqui dicunt, quod solus Deus remittit

culpam; sed sacerdos absolvit tantum a reatu poenae, et denuntiat eum absolutum a macula culpae. Sed hoc non est verum: nam sacramentum poenitentiae cum sit sacramentum novae legis, confert gratiam, sicut et in baptismo confertur: sed in baptismo sacerdos baptizat instrumentaliter, et tamen confert gratiam: ergo similiter in sacramento poenitentiae sacramentaliter et ministerialiter absolvit a poena et culpa, in quantum dat sacramentum in quo peccata dimittuntur. Quod autem dicitur, quod solus Deus peccata dimittit, verum est auctoritate. Sic etiam solus Deus baptizat; sed sacerdos ministerio, ut dictum est.

3228 Item quaeritur de hoc quod dicit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remisit peccata, remittuntur eis.* Videtur ergo quod qui non habet Spiritum sanctum, non possit peccata dimittere. Ad quod dicendum, quod si remissio peccatorum esset proprium opus sacerdotis, id est quod ex sua virtute hoc faceret; non utique posset sanctificare nisi sanctus. Remissio autem peccatorum est proprium opus Dei, qui propria virtute et auctoritate peccata dimittit; sacerdotis autem non nisi est sicut instrumenti. Sicut ergo dominus per servum et ministrum suum, sive sit bonus sive malus, potest facere voluntatem suam ad exequendum aliqua: ita et Dominus per ministros, etiam si mali sint, potest sacramenta conferre, in quibus datur gratia.

3229 Item quaeritur de hoc quod dicitur: *Quorum remisit peccata, remittuntur eis.* Ad quod dicendum est quod, sicut dictum est, sacerdos in sacramentis agit sicut minister Dei. I Cor. iv, 1: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei.* Eodem ergo modo quo Deus remittit et retinet pec-

cata, simul et sacerdos. Remittit autem Deus peccata largiendo gratiam; sed dicitur retinere non largiendo cum propter impedimentum ex parte recipientis: sic et minister remittit peccata, in quantum impendit sacramentum Ecclesiae; et retinet in quantum aliquos indignos ostendit sacramentorum receptione.

Varia de Resurrectione Christi.

(EX S. BERNARDINO SENENSI, VOL. II, SERM. 58).

3230 SECUNDO consideremus etiam de hora: sane quia de resurrectionis hora in evangelico textu minime expressa veritas declaratur; ideo hic sacri Doctores varie opinantur. Quidam enim dicunt quod Christus resurrexit in aurora, quidam quod resurrexit media nocte dicit. Primo enim sunt quidam qui dicunt eum resurrexisse in aurora, et huius sententiae est Aug. super illud (I MAC. III): *Elegit Lysias Ptolemaeum,* etc. ibi glossa ab hora mortis Christi usque ad diluendum constant horae quadraginta, si ipsa nona consummatur: quum ergo dixerit quod resurrexit in diluculo, videtur quod non surrexit ante lucem. Secundo etiam pro hac opinione multum facit, quod Ecclesia sancta laudes canit in aurora in memoriam resurrectionis Dominicae, et ad gloriam resurgentis.

FERIA QUARTA

Homilia S. Thomae Aquinatis.

IN IOHANN. CAP. XX.

3231 **R**OSITA Salvatoris apparitione, hic agit Evangelista de discipuli dubitatione. Et primo ponitur discipuli absentia; secundo ponitur sibi facta denuntiatio, ibi, *Dixerunt ergo ei alii discipuli, Vidimus Dominum;* tertio obstinata eius dubitatio, ibi, *Ille autem dixit,* etc. Absens autem discipulus describitur primo ex nomine, quia *Thomas,* qui interpretatur abyssus, sive geminus. In abyssus autem duo sunt: scilicet profunditas et obscuritas. Abyssus ergo Thomas propter obscuritatem infidelitatis, quam habet ex se. Item abys-

sus ex profunditate miserationis, quam habet a Christo: unde de hoc dicitur in Ps. xli, 8: *Abyssus profunditatis, scilicet, Christus; abyssus obscuritatis, scilicet, Thomam, invocat miserando; et abyssus obstinationis, scilicet, Thomas, abyssum profunditatis, scilicet, Christum, invocat confitendo.* Secundo ex dignitate, quia *unus ex duodecim*: non quod tunc duodecim essent, quia iam Judas interierat, Matth. cap. xxvii, sed dicitur unus de duodecim, quia erat electus ad eam dignitatem quam Deus sacraverat duodenario numero; Luc. vi, 13: *Electi duodecim, quos Apostolos nominavit.* Et hunc numerum Deus voluit semper esse integrum. Tertio ex interpretatione: *Qui dicitur Didymus.* Thomas enim esse nomen Syrum vel Hebraeum, et habet duas interpretationes, scilicet, geminus et abyssus. Geminus autem latine, graece dicitur Didymus: et ideo quia Ioannes in graeco scripsit Evangelium, posuit *Didymus.* Dicitur autem geminus, quia forte fuit de tribu Benjamin, in qua aliqui vocabantur gemini; vel etiam omnes. Vel potest hoc referri ad eius dubitationem: quia qui certus est, firmatus est in unam partem; sed qui dubitat, accipit unam partem cum formidine alterius. Iste ergo Thomas *non erat cum eis*, scilicet, discipulis, *quando venit Iesus*: tardius enim rediit quam alii qui de die dispersi erant; et sic amisit solatium Dominicae visionis, pacis eulogium, et sancti Spiritum afflatum. Instruimur autem per hoc a societate separari non debere. Hebr. x, 25: *Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam.* Sed, ut Gregorius dicit, non hoc casu, sed divina gestum est voluntate, ut electus discipulus tunc deesset; sed divinae pietatis dispensatione: ut, scilicet, discipulus dubitans dum in magistro suo vulnera palparet

carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis. Unde in hoc apparent potissima signa altissimae pietatis Dei. Et primo in hoc quod tantum diligit genus humanum, quod aliquando permittit aliquas tribulationes fieri electis suis, ut inde aliquod bonum humano generi proveniat. Propter hoc enim Apostolos, Prophetas et sanctos Martyres permittit affligi. Osee vi, 5: *Propter hoc dolavi in Prophetis, occidi eos in verbis oris mei;* II Cor. i, 6: *Sive tribulamur pro vestra exhortatione et salute, sive consolamur pro vestra consolatione, quae operatur tolerantiam earumdem passionum quas et nos patimur.* Sed, quod adhuc mirabilis est, permittit aliquem sanctum labi in peccatum propter instructionem: ut quid enim permisit aliquos sanctos et iustos viros graviter peccasse (sicut quod David adulter fuit et homicida) nisi quod ex hoc instructi cautiore simus et humiliores? ut qui existimat stare, videat ne cadat; et qui cecidit, adiciat ut resurgat. Unde Ambrosius dixit Theodosio imperatori: *Secutus es errantem, sequi studeas poenitentem.* Et ideo dicit Gregorius, quod plus profuit nobis Thomae infidelitas ad fidem, quam fides credentium discipulorum.

Consequenter cum dicit, *Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum,* ponit denuntiationem. Quia statim non venit Thomas, *dixerunt autem ei alii discipuli: Vidimus Dominum.* Et hoc est ex ordinatione divina: ut quod unus accipit a Deo, communicet aliis. I Petr. iv, vers. x: *Unusquisque gratiam quam accepit, in alterutrum illam administrantes;* et Is. xxxii, 10: *Quae audivi a Domino exercituum Deo Israel, annuntiavi vobis;* Gen. xxxii, 30: *Vidi Dominum, et salva facta est anima mea.*

Consequenter cum dicit, *Ille autem dixit eis,* etc., ponitur obstinata Thomae

dubitatio. Et quidem satis fuisset excusabilis, quod non statim credidit: quia, ut dicitur Eccli. xix, 4: *Qui cito credit, levis est corde.* Sed multum investigare, praesertim ubi de secretis Dei agitur, grossities mentis est. Prov. xxv, 27: *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum; sic qui perscrutator est maiestatis, opprimetur a gloria;* Eccli. iii, 22: *Altiore te ne quaesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris. Sed quae praecepit Deus tibi, illa cogita semper, et in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.* Circa Thomam considerandum est, quod durus fuit ad credendum, et irrationabilis ad petendum. Durus quidem, quia noluit credere nisi sensibili argumento: et non tamen unius sensus, sed duorum; scilicet visus, quia *nisi videro in manibus eius fixuram clavorum;* et tactus, *et militam manum meam in latus eius, non credam.* Irrationabilis vero fuit, quia petebat vulnera videre ad comprobationem fidei; cum maius videret, scilicet totius hominis resuscitati reparationem. Et licet hoc Thomas propter sui dubitatem diceret, tamen hoc divinitus factum est propter nostram utilitatem et aedificationem. Certum est enim quod qui se totum hominem reparavit resurgendo, potuit etiam vulnerum cicatrices extergere; sed servatae sunt propter nostram utilitatem.

Varia de Resurrectione Christi.

(IX S. BERNARDINO SERENSI, VOL. II, SERM. 55.)

3434 **S**ECUNDO sunt quidam qui dicunt Christum resurrexisse in media nocte, atque his plurimum favet. Primo id quod habet traditio antiquorum, scilicet, quod Apostoli in vigiliis sancti Paschatis Christianum populum usque ad noctis medium retinentes, et illa, scilicet, resurrectionis Dominicae, laudes cum populo iubilantes, post ad propria populum dimittentibus.

3435 Secundo quoque cum hoc concordant figurae Sampsonis (IUDIC. xvi), ubi dicitur quod dormiit Sampson usque ad medium noctis, scilicet, in Ga-

za, et inde consurgens apprehendit ambas portas fores cum postibus suis, et sera: *impostasque humeris portavit ad verticem montis;* ubi Glossa ait: Sampson media nocte non solum exivit, sed et portas tulit: quia Redemptor noster non solum de inferno liber exivit; sed et de inferni claustris portas destruxit. Tertio etiam multum facit ad hoc totum officium quod in Missa resurrectionis in Sabbato decantatur. Nam Missa illa quae nunc cantatur in meridie, in media nocte resurrectionis Dominicae antiquitus cantabatur; sed nunc in mysterium tempus abbreviantes, et occurrentes gaudio resurgentis, Spiritu sancto dictante, aspectu corporali compleximus quod de illa sacratissima nocte fuerat ante prophetatum (PSAL. cxxxviii): *Nox sicut dies illi luminabitur, et nox illuminatio mea in deliciis meis.* Unde in cerei benedictione huius sacrae noctis mysterium commendatur, quum, haec vox est, pluries iteratur; dicitur etiam in collecta; *Deus qui hanc sacratissimam noctem gloria Dominicae resurrectionis illustras,* etc.

3436 Quarto quoque litteralis figura paschae Iudaeorum, et exitus de Aegypto huic videtur sententiae consentire, eo quod media nocte educti sunt de Aegypto: unde ait Dominus (EXOD. xi): *Media nocte ingrediar in Aegyptum, et moriturus erit primogenitum in terra Aegyptiorum,* et sic utramque opinionem concordans Alex. de Ales in iii, ait, quod praedicta non sunt contraria: nam quando dicitur, quod ante lucem resurrexit, respicit quod illud Ioann. xx, ait: *Una autem sabbati Maria Magdalene venit mane, quum adhuc esset tenebrae, ad monumentum:* sic quoque intelligitur illud quod Luc. xxiv dicitur, *valde mane,* id est, antequam dies esset clara: in diluculo enim dies nondum est clara. Et sic patet, quod Dominus resurrexit inter mediam noctem, et claram diem, et hoc modo utraque opinio ostenditur esse vera.

FERIA QUINTA

Homilia S. Thomae Aquinatis.

IN IOHANN. CAP. XX.

3437 **H**IC agitur de secunda apparitione Dominica, qua apparuit omnibus discipulis praesente Thoma. Et primo ponit Christi apparitionem; secundo discipuli confirmationem, ibi, *Deinde dixit Thomae,* etc.; tertio eorum quae dicta sunt in Evangelio, recapitulationem, ibi, *Multa quidem et alia signa*

fecit Iesus etc. Circa primum tria facti. Primo describit apparitionis tempus; secundo manifestat personas quibus apparuit; tertio modum apparitionis ostendit. Tempus quidem, quia post dies octo, scilicet, a die resurrectionis Dominicae, in cuius sero facta fuit prima apparitio. Cuius quidem una ratio litteralis est, ut ostenderet etiam Evangelista quod licet Christus pluries apparuisset discipulis, non tamen continue conversatus est cum eis, cum non ad eundem vivendi modum surrexerit, sicut nec nos ad eandem vitam resurgemus. Iob xiv, 14: *Cunctis diebus quibus nunc milito, exspecto donec veniat immutatio mea.* Secundo ut Thomas interim audiens a discipulis apparitionem praecedentem, accendatur ad maius desiderium, et fidelior fieret ad credendum. Alia ratio mystica est, quia huiusmodi apparitio illam designat qua nobis apparebit in gloria; I Ioann. cap. iii, 2: *Cum apparuerit, similes erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Quae quidem apparitio erit in octava aetate resurgentium. Quibus autem apparuit ostendit subdens: *Ierum erant discipuli eius intus, et Thomas cum eis.* Ubi notandum, quod Thomas solus hac apparitione indigebat, non tamen ei singulariter Dominus apparuit, sed in congregatione existenti, ad designandum quod singularitates non sunt multum Deo acceptae, sed hi qui in communitate charitatis existunt. Matth. xviii, vers. 20: *Ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Similiter etiam hi quibus nunc apparere non sunt collecti simul in unum; sic nec in ipsa apparitione simul omnes fuerunt; sed in futura simul omnes erunt, ita quod nullus deerit. Matth. xxiv, vers. 28: *Ubi fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilae.* Et infra (vers. 31): *Mittet angelos suos cum tuba et voce ma-*

gna, et congregabunt electos eius a quatuor ventis, a summis coelorum usque ad terminos eorum. Modum autem apparendi ostendit dicens: *Venit Iesus ianuam clausis, et stetit in medio, et dixit eis, Pax vobis:* quod supra est expositum. Nihilominus tamen ponit circa hoc tria: nam primo ponit modum veniendi, quia *ianuas clausis;* quod miraculose factum est, ut dicit Augustinus, ex virtute qua super mare sicis pedibus ambulavit; secundo modum standi, quia *in medio,* ut ab omnibus videretur, et decebat ut in medio staret; tertio modum loquendi, quia *Pax vobis,* scilicet, reconciliationis, quam annuntiavit factam ad Deum. Rom. v, 10: *Reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius;* Coloss. cap. i, 20: *Pacificans per sanguinem crucis eius sive quae in caelis sive quae in terris sunt.* Item aeternitatis et immortalitatis futuram, quam promisit eis habendam. Ps. cxlvii, 14: *Qui posuit fines tuos pacem.* Item charitatis et unitatis, quam praecepit eis servandam. Marc. cap. ix, 49: *Pacem habete inter vos.*

Hic ponitur confirmatio, et revocatio 3238 discipuli dubitantis: in quo apparet secundum signum divinae pietatis, quod electis suis in casu cito subvenit, licet cadant. Cadunt enim electi aliquando, sicut et reprobi; sed differenter: quia reprobi franguntur; electis vero cito Dominus supponit manum suam, ut resurgant. Ps. xxxvii, 24: *Cum ceciderit iustus, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.* Item (Ps. cxiii, 18): *Si dicebam, Molus est pes meus; misericordia tua, Domine, adiuvabat me.* Et ideo statim supponit Thomae lapso manum, ita ut cum diceret, *Nisi videro non credam,* revocat dicens: *Infer digitum tuum huc.* Et circa hoc tria ponuntur. Primo cicatricum exhibitio; secundo Thomae confessio, ibi, *Respondit Thomas*

etc.; tertio tarditatis eius reprehensio, ibi, *Quia vidisti me, Thoma, credidisti.* Notandum autem circa primum, quod Thomas petiit condiciones ut crederet, scilicet, videre et palpare cicatrices, ut dictum est: et si hoc sibi fieret, promissit se crediturum. Et ideo Dominus, cum haec diceret, praesentia suae divinitatis assistens, servatis illis conditionibus revocat eum. Unde primo exhibitio conditionem; secundo petit promissam solutionem, ibi, *Noli esse incredulus, sed fidelis.* Conditio fuit palpare cicatrices; et ideo dicit: *Infer digitum tuum.*

3239 Sed hic oritur dubitatio: quia in corporibus glorificatis nullus potest esse defectus; cicatrices autem sunt defectus quidam: quomodo ergo fuerunt in corpore Christi? Ad hoc respondet Augustinus in libro de Symbolo, sic dicens: *Posset autem de corpore suscitato et glorificato omnem maculam cuiuslibet cicatricis in suo corpore abstergere; sed sciebat quare cicatrices in suo corpore servaret.* Primo quidem ut demonstraret Thomae non credenti, nisi tangeret et videret; deinde vero ad exprobandum infidelibus et peccatoribus in iudicio. Non ut eis dicit sicut Thomae: *Quia vidisti me, credidisti: sed ut convincens eos dicat: Ecce hominem quem crucifixistis: videte vulnera quae infixistis, agnoscite latus quod pupugistis: quoniam et propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis ..*

3240 Iuxta hoc etiam quaeritur, utrum in corporibus martyrum remaneant vestigia vulnerum? Sed ad hoc similiter respondet Augustinus, xxii de Civitate Dei, quod remanebunt quidem, non ad turpitudinem, sed ad immensum decorem, sic dicens: *Non hoc in eis deformitas, sed dignitas erit; et quidem in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebunt.* Nec ideo tamen si aliqua mar-

tyribus, amputata vel ablata sunt membra, sine ipsis membris erunt in resurrectione mortuorum: quibus dictum est: *Capillus de capite vestro non peribit:* sed ubi membra, ut praeciderentur, percussa sunt vel secta, ibi cicatrices, sed in eisdem membris redditus, non perditis apparebunt.

Sed, secundum Gregorium, cum quod 3241 incorruptibile est, palpari non possit, quomodo Dominus corpus suum, quod incorruptibile erat, palpandum praebuit? Rom. vi, 9: *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur.* Unde haec ratio motus Eutyches haereticus dixit, quod corpus Christi et corpora omnium resurgentium non erunt palpabilia, sed subtilia et spiritualia ad modum venti et spirituum. Sed quia hoc est contra illud quod Dominus dicit Luc. ult. 39: *Palpate et videte quia spiritus carnis et ossa non habet:* incorruptibilem ergo et palpabilem se Dominus demonstravit, ut ostenderet corpus suum esse post resurrectionem eiusdem naturae, quod fuerat corruptibile, et induerat incorruptionem, I Cor. xv, et alterius gloriae: quia quod crassum et ignobile fuerat, surrexit, in gloria et subtile per effectum spiritualis potentiae.

Sed addit: *Et vide manus,* quae 3242 penderunt in cruce, et mitte in latus, lancea perforatum, et cognosce me illum eundem esse qui pependit in cruce. Mystice autem per digitum discretio designatur, per manus opus nostrum. Monet ergo et digitum et manus in latus suum mittere, ut quidquid nobis est discretionis, et operis, in Christi servitium expendamus: Galat. ult. xiv: *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Et petit promissam solutionem, dicens: *Et noli esse incredulus, sed fidelis.* Apocal. ii, 10: *Esto fidelis usque ad mortem.*

3243 Consequenter cum dicit, *Respondit Thomae*, etc., ponitur Thomae confessio: ubi apparet quod statim factus est Thomas bonus theologus, veram fidem confitendo: quia humanitatis Christi, cum dicit: *Dominus meus*. Sic enim vocabant eum ante passionem; supra xiii, 13: *Vos vocatis me Magister et Domine*. Item divinitatis: quia *Deus meus*. Ante enim non vocabant eum Deum, nisi quando Petrus dixit Matth. xvi, 16: *Tu es Christus Filius Dei vivi*. I Ioann. ult., 20: *Hic est verus Deus, et vita aeterna*; Ps. xcvi, vers. 28: *Deus meus, et confitebor tibi*.

3244 Tarditatem autem Thomae Dominus arguit dicens: *Quia vidisti me, Thoma, credidisti*: et primo reprehendit eius tarditatem; secundo commendat aliorum ad credendum facilitatem, ibi, *Beati qui non viderunt et crediderunt*. Dicit ergo: *Quia vidisti me*.

3245 Ubi est una dubitatio; quia cum fides sit substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium, ut dicitur Hebr. xi: quomodo hic Dominus dicit: *Quia vidisti me, credidisti*? Sed dicendum, quod aliud vidit, et aliud credidit. Vidit hominem et cicatrices, et ex hoc credidit divinitatem resurgentis.

3246 Sed secunda dubitatio est, quia Thomae petenti, *Nisi videro et tetigero*, Deus utrumque exhibuit, scilicet tactum et visum; ergo debuit dicere, quia vidisti et tetigisti, credidisti. Respondeo dicendum, secundum Augustinum, quod sensu visus utimur pro quolibet sensu: dicimus enim: Vide quomodo calet, quomodo sonat, quomodo sapit, quomodo redolet. Dicit ergo: *Infer digitum tuum huc, et vide*; non quod in digito sit visus, sed dicitur quasi, Tange et experire; ita et hic, *Quia vidisti me*; idest quia expertus es etiam per tactum. Vel dicendum, quod Thomas videns vulnera et cicatrices

confusus est in seipso, et antequam poneret digitum credidit, et dixit: *Dominus meus et Deus meus*: sed tamen Gregorius dicit, quod tetigit, et ad visum confessus est.

Consequenter cum dicit, *Beati qui non viderunt et crediderunt*, commendat facilitatem aliorum ad credendum; et hoc specialiter ad nos pertinet. Utitur autem praeterito pro futuro propter certitudinem.

3247 Sed contra hoc Luc. x, 23, dicitur: *Beati oculi qui viderunt quae vos videtis*. Ergo magis beati qui viderunt quam qui non viderunt. Respondeo, quod duplex est beatitudo. Una est rei, quae consistit in munere divino, de quo quanto alicui plus conceditur, tanto beator est; et sic quantum ad hoc beati sunt oculi qui vident, quia hoc est munus gratiae. Alia est beatitudo spei; quae consistit in merito; unde secundum hanc tanto quis est beator, quanto potest plus mereri. Plus autem meretur qui credit et non vidit, quam qui videns credit.

Hic ponitur epilogus: et primo ponitur insufficientia huius scripturae; secundo eius utilitas, ibi, *Haec autem scripta sunt ut credatis*, etc. Insufficientia quidem apparet, quia multa et alia fecit Iesus signa et facta quae non sunt scripta in libro hoc. Iob xxvi, 14: *Ecce haec ex parte dicta sunt viarum eius: et cum vix parvam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri*? Eccli. xliii, 36: *Multa sunt abscondita maiora his: pauca enim videmus eius*. Sed secundum Chrysostomum, hoc ideo dicit, quia pauciora miracula narrat Ioannes quam alii Evangelistae. Et ideo ne videretur ea negare, dicit hoc: et ideo specialiter subdit: *Quae non sunt scripta in libro hoc*. Vel hoc refertur ad passionem et resurrectionem; quasi, multa ostensiva suae resurrectionis

nis post resurrectionem fecit in conspectu discipulorum, quae non ostendit aliis. Act. x, 40: *Dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus praecordialis a Deo*. Ponitur et huius utilitas, quia effectus fidei, quia *haec scripta sunt ut credatis quia Iesus Christus est Filius Dei, et ut credentes vitam habeatis in nomine eius*. Ad hoc enim est tota Scriptura novi et veteris Testamenti: Psal. xxxix, 9: *In capite libri scriptum est de me*; supra v, 39: *Scrutamini Scripturas... quoniam ipsae sunt quae testimonium perhibent de me*. Item fructus vitae, quia *ut credentes vitam habeatis*; hic vitam iustitiae, quae habetur per fidem; Habac. ii, 4: *Iustus autem meus ex fide vivit*: et in futuro vitam speciei quae habetur per gloriam; et in nomine eius, scilicet, Christi. Actor. iv, 12: *Non est aliud nomen sub coelo in quo oporteat non salvos fieri*.

Varia de Resurrectione Christi.

(EX S. BERNARDINO SENSIS, VOL. II, SERM. 36).

3250 IECUNDITAS cordialis. - Primo, inquam, de resurrectione Christi fuit iocunditas cordialis, quae maxime facta est in tribus apparitionibus primis. Prima facta est Mariae Magdalene; secunda tribus Mariis: tertia vero Petro; de quibus per ordinem videamus.

3251 Et primo de prima, quae facta est Mariae Magdalene: unde per concordantiam sacri textus Evangelistarum notandum est, quod sicut Marc. xvi cap. et in Evangelio hodierno ait: *Maria Magdalene, et Maria Jacobi, et Salomae, emerunt aronata, ut venientes ungerent Iesum*.

3252 Noverant enim hae sanctae Mulieres tam crudeliter tractatum fuisse corpus Iesu, quod totum cor habebant plenum memoria crudelissimae mortis eius, et imaginatione corporis sui sacri: unde nihil videbantur attendere, vel sperare, nisi mortuum eius corpus cum devotione posse inungere et tractare. Subditque Mare. et *valde mans*, id est, quam adhuc tenebrae essent, sicut Ioann. xx. ait, *Una sabbatorum*, id est, Dominica die, *veniunt ad monumentum, orto iam sole pervenerunt ad monumentum*.

3253 Secundum tamen Aug. de consensu Evangelii-

starum, dicitur orto iam sole, id est, de proximo venient in has partes, ut sumatur ortus solis pro ortu claritatis divinae praecursum super hemisphaerium nostrum, et dicebant adinvicem, *Quis revolvat nobis lapidem ab hostio monumenti? et respicientes*, scilicet, quam iam venissent, *viderunt revolutum lapidem, erat quippe magus valde*; sed quia sciebant contra Iesum malitiam eorum ebullire, videntes lapidem revolutum, crediderunt corpus eius a Iudaeis ablatum, et forte in aliquo loco vili locatum.

3254 Unde Magdalena quae Iesum ardentissime diligebat, antequam aliquid diligentius scrutaretur, ipsum sublatum esse pro certo supponens, ardentioribus amatoribus ex discipulis, Petro, videlicet, et Ioanni, quasi mente capta doloribus, et desiderii videndi Dominum plena, nunciare ecurrat dicens: *Tulerunt Dominum meum de monumento, et nescimus ubi posuerunt eum*, sicut Ioann. xx, narrat: subditque quod Ioannes curvens citius Petro, in sepulchro inclinavit caput, viditque postea lintheamina, nec tamen intravit. *Petrus vero postea venit intravit in illud: viditque hinc manibus posita, et sudarium capitis solum ad partem; deinde Ioannes intravit, et vidit, et credidit quod prius dixerat Maria*, scilicet, Dominum esse sublatum de monumento: *nondum enim sciebat Scripturas, quia oportebat eum a mortuis resurgere*. Post hoc autem discipuli contristati ad propria redierunt.

FERIA SEXTA

Homilia S. Augustini Episcopi.

SERMO 247, IN DIEBUS PASCHALIBUS.

3255 RESURRECTIO Domini nostri Iesu Christi secundum veritatem quatuor Evangelistarum hesternodie videtur esse completa. Primo enim die lecta est resurrectio secundum Matthaum, alio die secundum Lucam, tertio die secundum Marcum, quarto, id est hesternodie secundum Ioannem. Sed quoniam Ioannes et Lucas de ipsa resurrectione et quae contigerunt post resurrectionem, plurima scripserunt, quae non possunt una lectione recitari: et heri audivimus aliquod secundum Ioannem, et hodie, et adhuc aliae lectiones restant. Hodie ergo quid audivimus?

Quia ipso die quo resurrexit, id est dominico die, cum sero factum esset, et essent discipuli in uno loco, et ostia clausa essent propter timorem Iudaeorum, apparuit Dominus in medio eorum. Ipso ergo die, sicut Evangelista Iohannes testis est, bis apparuit discipulis suis, mane et sero. Ex eo quod mane apparuit, etiam ipsa lectio recitata est: quod vero eodem die sero rursus apparuerit, modo cum recitaretur audivimus. Non opus erat ut a me ista commemorarentur, sed ut a vobis adverterentur: propter quorumdam vero minorem intelligentiam vel maiorem negligentiam oportuit commemorare, ut sciat is non solum quid audistis, sed etiam de qua Scriptura vobis legitur quod audistis.

3456 Videamus ergo quid nobis ad loquendum hodierna lectione proponitur. Ipsa quippe lectio admonet nos, et quodam modo loquitur nobis, ut aliquid dicamus, quemadmodum Dominus qui in ea soliditate corporis resurrexit, ut non solum videretur a discipulis, sed etiam tangeretur, potuerit illis apparere ostiis clausis. Nonnulli enim de hac re ita moventur, ut pene periclitentur, afferentes contra miracula divina praeiudicia ratiocinationum suarum. Sic enim disputant: Si corpus erat, si caro et ossa erant, si hoc surrexit de sepulcro quod pependit in ligno, quomodo per clausa ostia intrare potuit? Si non potuit, dicunt, Non est factum. Si potuit, quomodo potuit? Si comprehendis modum, non est miraculum: et si miraculum tibi non videtur, propinquas ut neges quia et de sepulcro resurrexit. Respice ab initio miracula Domini tui, et redde mihi de singulis rationem. Vir non accessit, et virgo concepit. Redde rationem, quomodo sine masculo virgo conceperit. Ubi defecerit ratio, ibi est

fidei aedificatio. Ecce habes unum in Domini conceptu miraculum: audi etiam in partu. Virgo peperit, et virgo permansit. Iam tunc Dominus antequam resurgeret, per clausa ostia natus est. Quaeris a me et dicis: Si per clausa ostia intravit, ubi est corporis modus? Et ego respondeo: Si super mare ambulavit, ubi est corporis pondus? Sed fecit illud Dominus tamquam Dominus. Numquid ergo cum resurrexit, destitit esse Dominus? Quid quod et Petrum fecit ambulare super mare? (MATTH. XIV, 25, 29). Quod in illo divinitas potuit, in isto fides implevit. Sed Christus quia, potuit; Petrus quia Christus adiuvit. Si ergo coeperis humano sensu miraculorum discutere rationem, timeo ne perdas fidem. Nescis nihil esse impossibile Deo? Quicumque ergo tibi dixerit, Si intravit per ostia clausa, non erat corpus: responde tu illi a contrario. Imo si tactus est, corpus erat; si manducavit, corpus erat: et fecit illud miraculo, non natura. Nonne admirandus est quotidianus cursus ipse naturae? Omnia miraculis plena sunt: sed assiduitate viluerunt. Redde mihi rationem; aliquid interrogo de consuetis et solitis: redde rationem, quare tam magna arboris fici semen tam modicum est, ut videri vix possit, et humilis cucurbita tam grande semen parit. In illo tamen grano seminis exiguo, vix visibili, si consideres animo, non oculis; in illa exiguitate, illis angustiis, et radix latet, et robur insertum est, et folia futura alligata sunt, et fructus qui apparebit in arbore, iam est praemisus in semine. Non opus est multa percurrere: de quotidianis rebus nemo reddit rationem, et exigis a me de miraculis rationem. Evangelium ergo lege, et crede facta quae mira sunt. Plus est quod fecit Deus, et non miraris quod

excedit omnia opera: nihil erat, et mundus est.

3257 Sed non potuit, inquis, corporis moles transire per ostia, quae clausa erant. Quanta erat illa moles, rogo te? Tanta utique, quanta est in omnibus: numquid tanta, quanta est in camelo? Non utique tanta. Lege Evangelium, audi ipsum: difficultatem divitis intrantis in regnum coelorum cum voluisset ostendere, ait, *Facilius intrat camelus per foramen acus, quam dives in regnum coelorum*. Hoc audito discipuli, considerantes nullo modo fieri posse ut camelus per foramen acus intraret, contristati sunt apud se, dicentes: *Si ista est, quisnam poterit salvare semetipsum?* Si facilius intrat camelus per foramen acus quam dives in regnum coelorum; nullo modo potest camelus intrare per foramen acus; nullus ergo divitum salvari potest. Respondit Dominus: *Quae hominibus impossibilia sunt, Deo facilia sunt* (LUC. XVIII, 25-27). Potest Deus et camelum per foramen acus traicere, et divitem introducere in regnum coelorum. Quid mihi de ostiis clausis calumniaris? Ostia clausa habent vel rimam: compara rimam ostiorum foramini acus, compara molem carnis humanae magnitudini camelorum; et noli calumniari divinitati miraculorum.

Varia de Resurrectione Christi.

(EX S. BERNARDINO SENENSI, VOL. II, SERM. 58).

3458 POSTquam autem ad sepulcrum redit Magdarena, haec sanctae mulieres intra verunt monumentum. Dicitur autem monumentum quandoque illud saxum vas in quo iacuit Christus: quandoque vero dicitur, totus ille locus in quo residebat illa turba. Erat autem locus ille clausus aliqua materia, vel pariete, ubi erat hortus, sicut innotuit Iohannes, et etiam Augustinus sentit: propterea quando legitur quod intraverunt ad monumentum, aut exierunt ad eo, pro solo aditu, seu exitu eius loci, vel horti intelligi habet.

Igitur, sicut Marc. in Evangelio hodierno, et 3259 Matth. ult. dicitur: *Intraentes*, sicut dictum est, *in monumentum*, id est, in tumbam, ubi erat sepulcrum, *viderunt invenens sedentem in dextris, cooperatum stola candida, et obstupuerunt: qui dixit illis: Iesum quaeritis Nazaraenum crucifixum: surrexit, non est hic. Ecce locus, ubi posuerunt eum. Sed ite, dicite discipulis eius, et Petro, quia praecedet vos in Galilaeam: ubi eum videbitis, sicut dixit vobis. Quo audito exeuntes mulieres de monumento, quasi recedere disponebant; sed amore Iesu attractae iterum sepulcrum introeuntes, sicut Luc. in princip. 24 cap. ait, viderunt duos Angelos stantes, qui dicunt eis: *Quid quaeritis? viventem cum mortuis? non est hic, sed surrexit. Quo audito duae consternatae mente abire coeperunt: sed Maria ferventior amans stabat ad monumentum foris plorans, sicut Iohann. xx. ait. Plorabat enim et lacrymante eius in maxillis eius: non est qui consolator eam ex omnibus charis eius (THOMAS I). Rigabat ora lacrymis, et maxillas.**

SABBATO

Homilia S. Thomae a Villanova.
CONC. IN DOM. IN ALBIS.

3459 **D**UAS nobis apparitiones Evangelica narrat historia. Primam, quae ad solos decem Apostolos ipso die resurrectionis facta est, de qua iuxta Lucam, feria tertia Paschae dictum est: alteram, quae octavo die ad undecim Apostolos facta est, de qua hodie futurus est sermo. *Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus eius, non credam.* Admiranda durities: cui tot fratrum auctoritas, et gaudium inspectum non sufficit ad fidem. Ut hanc curaret Dominus apparuit: pius Pastor ovem suam perire non patitur; sicut ad Patrem dixerat: *Quos dedisti mihi non perdidisti ex eis quemquam.* Discant Praelati, quam commissis ovibus sollicitudinem exhibeant; si pro una sola Dominum apparuit. Omnis sollicitudo, omnis labor

unius animae negotio minor est. Civem Romanum fieri olim magni pretii res erat, civem coelorum fieri quanti erit? Qui errantem ovem reducit ad ovile, si illa ovis a vita discedat, magnum sibi apud Deum advocatum legavit. *Infer digitum tuum huc, et vide manus meas, et offer manus tuam, et mille in latus meum; et noli esse incredulus, sed fidelis.* Felix manus quae Dominici pectoris secreta rimavit. Quas divitias non intus invenit? Ab illo pectore arcana coelestia Ioannes hauserat dormiendo. In illo, Thomas grandes thesauros reperit scrutando. Grandis illa schola, quae tales Discipulos facit. Inde alter super astra volans mira de Divinitate dictat, cum ait: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Alter radio veritatis tactus, sublimiter exclamat: *Dominus meus, et Deus meus, Dominus meus, et Deus meus.* Maior incredulitate confessio altius sonare non potuit: quidquid fides habet, brevi elogio comprehendit. O miram hominis perspicaciam! Hominem palpat, et Deum vocat. Aliud tetigit, aliud credidit. Si mille codices ederet, non ita Ecclesiae profuisset. Quam aperte, quam fideliter, quam nude Christum vocat Deum! O verbum Ecclesiae Dei utilissimum et necessarium! quo multae haereses et validissimae olim ab Ecclesia extirpatae sunt. Laudatus est Petrus, quia dixerat: *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Expressit intonat Thomas: *Dominus meus, et Deus meus;* simplici verbo utramque naturam in Christo confessus. *Quia vidisti me Thoma credidisti; beati qui non viderunt et crediderunt.*

3261 Grandis ex hoc verbo nobis est consolatio, fratres. Quoties dicimus, quoties clamamus: O beati oculi! O tempora felicia! O saecula dulcia, quae tanta mysteria inspicere, ac venire meruerunt!

Ita est: *Beati oculi, qui vident quae vos videtis,* ait Dominus: *Sed et beati qui non viderunt, et crediderunt.* Fuit illud maioris solatii, hoc altioris meriti. Visio magis laetificat, fides amplius honorat. Quid magnum quod Petrus, et Andreas, et Thomas, et alii Apostoli, pro Domino quem viderant a mortuis vivum, et in coelo sublimatum, vitam exposuerint? An non altioris meriti videtur, pro non viso mori? Nisi quod Apostoli duplici hoc titulo beati sunt; et quod viderint Christum a mortuis surrexisse, et quod sic viderint, ut visio haec fidei meritum non evacuet: quae posteris relicta est in exemplum. Admiramur autem amplius aliorum fidem et constantiam, qui cum neque Christum, neque Apostolos viderint, apostolicae tamen fidei et perfectionis imitatores, et veluti haeredes sunt. Non sic stupeo, cum Petrum et Andream crucifixos video, sicut cum Laurentium inter prunas, et Sebastianum inter sagittas gloriantes inspecio. Unde Bernardus ad Fratres: Quid est quod vita vestra apostolicam repraesentet? Illi reliquerunt omnia in schola Salvatoris, sub eius praesentia congregati: vos autem non in praesentia, sed in absentia: non ad verba oris eius, sed ad vocem nuntiorum eius simile aliquid fecistis. Defendite vobis hanc praerogativam, fratres: quod illi ad visum et ad verbum, vos ad auditum et nuntium credidistis. Haec Bernardus. Et ipse Dominus per Prophetam, ut eos confunderet, qui videntes Christum increduli fuerunt, inquit: *Populus quem non cognovi, servavit mihi, in auditu auris obediit mihi.* Et Petrus in canonica, commendans eos, qui cum Christum non vidissent, fidem apostolicam imitabantur, ait: *Quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quae non videntes creditis: credentes autem exultabitis laetitia inenarrabili, et glo-*

rificata: reportantes suam fidei vestrae, salutem animarum vestrarum. Haec de Evangelio.

Varia de Resurrectione Christi.

(EX S. BERNARDINO SENENSIS, VOL. II, SERM. 58).

3262 O Maria, quid spei, quid consilii, aut quid cordis erat tibi, ut sola remaneres ad monumentum? Tota enim amore Iesu ardebat, nihil de ipso in hac vita videbat: ubi eum quaerere nesciebat: ideo in dolore cordis fundebat lacrymas circa sepulcrum, ubi certa erat, quia quem prius dolerat defunctum, nunc dolebat ablatum: et iste dolor maior erat, quia nullam consolationem habebat: primo fuit causa doloris, quia vivum perdidit; sed de hoc aliquantulum consolationem habebat, quia mortuum se retinere ardebat.

3263 Nunc autem isto dolore consolari non poterat, quia vel corpus defuncti non inveniebat, et quia amor fervens impatiens est, et quiescere nescit, ac semper de novo sperat se reperire quod cupit, ideo dum fletet inclinavit se, et prospexit in monumentum. Secundum enim Gregor: Amanti enim semel appessisse non sufficit, quia vis amoris in tentatione multiplicat affectum inquisitionis; et secundum Augustinum: Iterum prospexit dolens, nec suis, nec suorum oculis facile putabat credendum esse: *Et tunc vidit duos Angelos in albis sedentes, unum ad caput, et unum ad pedes, ubi positum fuit corpus Iesu. Dicitur enim illi: Mulier, quid ploras?*

DOMINICA II. POST PASCHA

LECTIO SANCTI EVANGELII SECUNDUM IOANNEM.

Ioann. X, 11-16.

IN illo tempore: Dixit Iesus pharisaeis: Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.

12. Mercenarius autem, et qui non est pastor, cuius non sunt ovēs propriae, vidit lupum venientem, et dimittit ovēs et fugit, et lupus rapit et dispergit ovēs:

13. mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, et non perinet ad eum de ovibus.

14. Ego sum pastor bonus: et cognosco meas, et cognoscunt me meae.

15. Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem: et animam meam pono pro ovibus meis.

16. Et alias ovēs habeo, quae non sunt ex hac ovili: et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile, et unus pastor.

Homilia S. Gregorii Papae.

HOMILIA XIV. IN EVANGELIO, Habita ad populum in basilica beati Petri apostoli, Dominica secunda post Pascha.

3264 **A**UDISTIS, fratres charissimi, ex lectione evangelica eruditionem vestram, audistis et periculum nostrum. Ecce enim is, qui non ex accidenti dono, sed essentialiter bonus est, dicit: *Ego sum pastor bonus.* Atque eisdem bonitatis formam, quam nos imitemur, adiungit dicens: *Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis.* Fecit quod monuit, ostendit quod iussit. Bonus pastor pro ovibus suis animam suam posuit, ut in sacramento nostro corpus suum et sanguinem verteret, et oves quas redemerat, carnis suae alimento satiaret. Ostensa nobis est de contemptu mortis via quam sequamur, apposita est forma cui imprimamur. Primum nobis est exteriora nostra misericorditer ovibus eius impendere: postremum vero, si necesse sit, etiam mortem nostram pro eisdem ovibus ministrare. A primo autem hoc minimo pervenitur ad postremum maius. Sed cum incomparabiliter longe sit melior anima qua vivimus, terrena substantia quam exterius possidemus: qui non dat pro ovibus substantiam suam, quando pro his daturus est animam suam? Et sunt nonnulli, qui dum plus terrenam substantiam quam oves diligunt, merito nomen pastoris perdunt. De quibus protinus subditur: *Mercenarius autem, et qui non est pastor, cuius non sunt ovēs propriae, videt lupum venientem, et dimittit ovēs, et fugit.*

3265 Non pastor, sed mercenarius vocatur, qui non pro amore intimo oves Dominicas, sed ad temporales mercedes pascit. Mercenarius quippe est, qui locum quidem pastoris tenet, sed lucra animarum non quaerit: terrenis commodis inhiat, honore praelationis gaudet, tem-